

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

БОГАЧЕВСЬКА ЛІЛІЯ ОРЕСТІВНА

УДК 82.092

**ЧАРЛЗ ДІККЕНС І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА:
ПРОБЛЕМИ РЕЦЕПЦІЇ І ТИПОЛОГІЇ**

10.01.05 – порівняльне літературознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2007

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі світової літератури та французької філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Матвійшин Володимир Григорович,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри світової літератури та французької філології,
професор

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Веретюк Оксана Михайлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства,
професор

кандидат філологічних наук, доцент
Шалата Олег Михайлович,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка,
кафедра методики викладання іноземних мов,
доцент

Провідна установа: Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства, Міністерства освіти і
науки України, м. Львів

Захист відбудеться 16 березня 2007 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради К58.053.02 по захисту кандидатських дисертацій при Тернопільському
національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027,
м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль,
М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий 07 лютого 2007 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Л. Гижий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Пріоритетним завданням українського літературознавства останніх десятиліть стало переосмислення культурного надбання світової художньо-естетичної думки загалом і нове розуміння творів українського красного письменства зокрема. Цьому сприяє й компаративістика як галузь літературознавства. Порівняльні методи, які ґрунтуються на вивченні контактено-генетичних зв'язків та типологічних особливостей у їх органічній єдності, виявляють універсальні спільності та національні відмінності, загальні закономірності в розвитку естетичних явищ та їх художню своєрідність. Відомо, що найважливіший критерій цінності доробку митців – загальнозначимий дискурс, який пронизує художню тканину творів, а водночас індивідуально-своєрідні риси стають складовою частиною світового художнього розвитку.

Англійський романіст Чарлз Діккенс (1812 – 1870) – письменник із світовим іменем, який здобув визнання ще за життя. Його творчість охопила традиційні пласти суспільного, культурного досвіду та відтворила інноваційні тенденції, і як така стала здатною визначати характер тогочасної англійської та світової літератури. Відтак постає необхідність осмислення духовних надбань українських майстрів слова, які свідомо орієнтувалися на творчий досвід вікторіанського прозаїка, слідували його мистецько-естетичним канонам, засвоювали сучасну техніку письма та цікаві виражально-зображальні прийоми, порушували суголосні проблеми.

Творчий феномен англійського письменника Ч. Діккенса викликав широкий відгомін на сторінках тогочасних видань і сьогодні є джерелом літературознавчих рефлексій. Вивчення художніх досягнень багатогранного талановитого митця, здається, ніколи не буде вичерпним, що демонструє журнал «Діккенсіана», який був заснований ще в 1905 році та продовжує видаватись у XXI сторіччі. Зарубіжна та вітчизняна діккенсіана надзвичайно багата і розмаїта, вона представлена великою кількістю монографій та статей. Серед англійських та американських дослідників: А. Адріан, П. Девіс, Дж. Кінсайд, Ф. Колінз, С. Маннінг, М. Слатер, Б. Харді, Дж. Честертон та багатьох інших. Вони торкалися різних аспектів творчості Ч. Діккенса. Зокрема А. Адріан звернув увагу на відтворення письменником стосунків між батьками та дітьми. Б. Харді досліджував проблему моральності в характерах Діккенсових персонажів, Ф. Коллінз з'ясовує роль освіти в художньому доробку англійського романіста. Натомість Дж. Кінсайд простежив майстерність митця у використанні засобів гумору, а С. Маннінг досліджував секрети іронії письменника, притаманні його «зрілим» творам.

Не втратили своєї наукової вартості монографії, написані російською мовою в радянські часи. Книги І. Катарського, Н. Михальської, М. Нерсесової, Т. Сільман, М. Тугушевої, Д. Урнова, Ю. Фрідлендера відзначаються ретельним аналізом мистецького доробку Ч. Діккенса, з'ясуванням становлення художньо-творчого методу та його органічних складових, зосередженням уваги на ідейно-тематичній

та естетичній цінності творів, дослідженням жанрової специфіки літературної спадщини письменника.

Україномовна діккенсіана представлена здебільшого статтями, за винятком хіба монографії З. Лібмана. Окремі грані художньої майстерності Ч. Діккенса досліджували С. Гречанюк, В. Мацапура, І. Матвеева, Л. Скуратовська, М. Стріха, К. Шахова, проте вивчення творчого набутку автора в контексті української літератури не було об'єктом їхнього наукового зацікавлення.

Ч. Діккенс чутливо реагував на будь-які зміни в суспільному й культурному житті. Талановитий художник слова, який привернув увагу світової спільноти, не залишив байдужим також українське красне письменство, як і нашу широку читацьку громадськість. Факти свідчать, що з творами англійця були знайомі Т. Шевченко, П. Куліш, М. Гоголь, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, О. Кривинюк, Т. Бордуляк. Є підстави припустити, що їх читали Лесь Мартович, В. Винниченко, бо в їхніх творах знаходимо смислові «перегуки» з художніми творами Ч. Діккенса. І. Франко зараховував англійського романіста до плеяди найталановитіших, відзначаючи, що він «буде рівночасно зрозумілий і цікавий не тільки для своїх найближчих земляків, але й для цілого цивілізованого світу», оскільки читачі найдуть у його творах «ті самі чуття, сумніви, страждання, симпатії, що становлять суть душі сучасного освіченого чоловіка»¹.

Виходячи з національних потреб, українська література XIX – XX ст. розвивалась значною мірою в руслі пошуків і здобутків європейського письменства, зокрема творчості Ч. Діккенса. Потреба часу, його естетичний клімат, який найсильніше відчувають і схоплюють першорядні таланти, чутливі творчі особистості, породжуючи типологічні паралелі, навіть схожі художні відкриття.

Актуальність теми дослідження. Позитивно оцінюючи стан українського літературознавства стосовно дослідження проблеми рецепції в Україні художньої спадщини окремих англійських письменників, відзначимо, що тема сприйняття творчого доробку Ч. Діккенса українською науковою і художньою думкою не була ще предметом спеціального дослідження, хоч деякі її аспекти частково висвітлювались у статтях Р. Зорівчак, Д. Кузика, Д. Хомчука. Досі немає дослідження узагальнюючого характеру, яке б монографічно охоплювало питання, пов'язані з оцінками, інтерпретацією, творчим засвоєнням прози англійського письменника в Україні.

Наявність низки перекладів, а особливо типологічних спільностей та відмінностей у творчості Ч. Діккенса та Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Франка, Т. Бордуляка, Лесь Мартовича, В. Винниченка, інших українських письменників дають підставу розглядати проблему сприйняття творчості англійського автора в контексті англійсько-українських літературних зв'язків кінця XIX – XX ст. Отже актуальність роботи полягає у тому, що в ній

¹ Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т. – К.: Наук. думка, 1981. – Т.31. – С. 34

крізь призму творчого засвоєння доробку Ч. Діккенса в українській літературі, досліджується процес виникнення та становлення міжлітературних взаємин.

Об'єктом дослідження є художня проза Ч. Діккенса, зокрема романи «Посмертні записки Піквікського клубу», «Тяжкі часи», «Девід Копперфілд», «Ніколас Нікклбі», «Олівер Твіст», «Холодний дім», повість «Різдвяна пісня в прозі», а також твори українських письменників Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський», Т. Шевченка «Художник», М. Гоголя «Ніч перед Різдом», І. Франка «Отець-гуморист», «Schцnschreiben», Леся Мартовича «Забобон», В. Винниченка «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник», «Ой випила, вихилила» та критичні праці І. Франка, О. Білецького, О. Грицяя, К. Шахової, С. Гречанюка, З. Лібмана, що мають безпосередній стосунок до теми дисертації.

Предметом наукового дослідження є рецепція творчого доробку Ч. Діккенса українським літературознавством другої половини ХІХ – ХХ ст., а також типологічні спільності та відмінності між англійським прозаїком та українськими письменниками ХІХ – початку ХХ ст.

Мета дисертації: окреслити динаміку та логіку літературної рецепції творчості Чарльза Діккенса в українській літературі, що була зумовлена іманентними особливостями художнього світу митця та соціокультурною ситуацією України, відстежити типологічні збіги та відмінності у творчій спадщині англійського романіста та українських прозаїків, спричинені історико-суспільними, літературними та психологічними чинниками світового мистецького процесу.

Мета досягається вирішенням таких завдань:

- дослідити процес проникнення творів англійського митця в українське мистецьке середовище; встановлення ідейно-естетичних принципів, якими керувалися українські критики, літературознавці й письменники при оцінці творчого доробку Ч. Діккенса;

- простежити еволюції українських романів і повістей Ч. Діккенса в Україні; а також виявити критерії, якими керувалися перекладачі при відборі творів англійського романіста для передачі їх засобами української мови;

- шляхом компаративного зіставлення першотвору та його різночасових українських відповідників з'ясувати суть цінності перекладів К. Шмиговського й Ю. Лісняка «Тяжких часів» Ч. Діккенса; дослідити об'єктивні та суб'єктивні чинники, що вплинули на якісну характеристику інтерпретації; встановити відповідності відтворення у перекладах «духу» оригіналу, передачі авторського стилю;

- здійснити порівняльно-типологічний аналіз романів Ч. Діккенса та прози Г. Квітки-Основ'яненка, М. Гоголя, Леся Мартовича засобами типологічного інструментарію з метою з'ясування художньо-естетичної та національної сутності категорії комічного в досліджуваних творах;

- виявити специфіку типологічних аналогій та відмінностей моделі «дитина і світ» у контексті творчості Ч. Діккенса й українських письменників (Т. Шевченка, І. Франка, В. Винниченка).

Теоретико-методологічна основа дисертації – це основні принципи сучасної компаративістики й фактичні досягнення вітчизняного літературознавства у сфері вивчення міжнародних взаємин як однієї із складових світового літературного процесу, врахування специфіки англійської та української літератури XIX – XX ст. Теоретичним підґрунтям дослідження слугували концептуальні положення про закономірності контактено-генетичних зв'язків і особливості порівняльно-типологічного методу, відбиті у працях І. Франка, О. Білецького, Г. Вервеса, А. Волкова, Р. Гром'яка, Д. Дюришина, В. Жирмунського, В. Матвіїшина, Д. Наливайка, І. Неупокоевої, М. Храпченка. В основу другого розділу дисертаційного дослідження покладено різнопланове діалектичне витлумачення й інтерпретація естетико-літературного концепту «комічного», його ролі та функції в художньому творі, що ґрунтується на загальнотеоретичних засадах Арістотеля, А. Бергсона, М. Бахтіна, І. Києнка, П. Майдаченка. Останній розділ базується на осмисленні проблеми психологізму в літературознавчій науці, теоретичні основи якої закладені в працях українських учених І. Денисюка, В. Фащенко, М. Кодака, російських дослідників А. Єсіна, А. Ієзуїтова, Л. Гінзбург та ін.

У процесі роботи над дисертацією дисертантка послуговується сукупністю порівняльно-історичного, типологічного, генетичного та системно-цілісного методів аналізу. Вони дають можливість розглянути літературні взаємини Ч. Діккенса з українськими письменниками в синхронному та діахронному аспектах, враховуючи особливості художньої обдарованості авторів, специфіку розвитку національних літератур, мистецькі традиції та новаторство.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є першою спробою різнобічно дослідити еволюцію рецепції доробку Ч. Діккенса в українському літературознавстві, по-новому висвітлити творчість англійського митця у контексті англійсько-українських літературних взаємин XIX – XX ст. Увага зосереджується на з'ясуванні типологічних аналогій та відмінностей творів англійського романіста й українських прозаїків XIX – поч. XX ст. на рівні проблематики та особливостей поетики. Уперше системно аналізуються різночасові українські переклади твору Ч. Діккенса «Тяжкі часи».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі світової літератури і французької філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в руслі кафедральної комплексної теми: «Літературний процес і творча індивідуальність письменника». Одним із пріоритетних завдань кафедри є дослідження зв'язків української літератури з літературами зарубіжних країн. Координація теми відбулася на засіданні бюро наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» від 30 вересня 2003 року (витяг з протоколу №4).

Практичне значення дослідження полягає у тому, що її положення і висновки поглиблюють знання про творчі взаємини Ч. Діккенса й українського красного письменства XIX – XX ст.; матеріали можуть бути використані при подальшому дослідженні складної та суперечливої картини літературного процесу означеного періоду, при підготовці лекцій з історії української та зарубіжної

літератур, спецкурсів і спецсеминарів із літературознавчої компаративістики для студентів філологічних факультетів, а також при написанні дипломних та магістерських робіт.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у формі доповідей на звітно-наукових конференціях, що відбувались на кафедрі зарубіжної літератури Прикарпатського університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, 2000, 2001, 2004, 2005). Основні положення були викладені у доповідях і повідомленнях на V-й Всеукраїнській конференції «Нові підходи до філології у вищій школі» (Запоріжжя, 2002), Всеукраїнській науковій конференції «Література та літературознавство: історія та сучасність» (Житомир, 2004), III-й Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Українська література у контексті світової літератури» (Одеса, 2004), Міжнародній науковій конференції «Українська література в загальноєвропейському контексті» (Ужгород, 2005) та наукових публікацій у фахових виданнях.

Публікації. Основні положення дисертації відображені у 8 публікаціях (7 з яких статті, – надруковані у наукових фахових виданнях, рекомендованих ВАК України).

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких структурується на три підрозділи, висновків і списку літератури (377 позиції). Загальний обсяг дисертації – сторінок машинописного тексту: 203 сторінки, з них основного тексту 177 сторінок.

ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** охарактеризовано стан наукової розробки обраної теми, обговорюється її актуальність та наукова новизна, сформульовано мету і завдання дослідження, а також окреслені теоретико-методологічна база і практичне значення основних положень праці, вказано на апробацію результатів дисертації.

У першому розділі – **«Рецепція художньої спадщини Ч. Діккенса українською літературою»** – визначаються шляхи популяризації спадщини англійського романіста в Україні та своєрідність її сприйняття українськими літературознавцями та письменниками. Простежується еволюція українських інтерпретацій романів та оповідань митця, з'ясовуються чинники відбору творів для перекладу. Здійснюється компаративний аналіз різночасових українських «Тяжких часів» Ч. Діккенса.

1.1. «Творчий спадок Ч. Діккенса в українській критичній думці» досліджує процес творчої рецепції українськими літературознавцями, письменниками художньої спадщини англійського романіста. Українську історію сприйняття творчості англійського прозаїка можна розпочати з 40-х років XIX ст. у Петербурзі, столиці Російської імперії, до складу якої входили східні та центральні землі України. Т. Шевченко, перебуваючи тут, мав змогу ознайомитися з російськими перекладами романів Ч. Діккенса («Життя та пригоди Ніколаса Нікклбі» та «Девід Копперфілд»). Ці переклади давали тільки уяву про

творчість письменника, проте навіть таке ознайомлення з доробком митця носило позитивний характер. Обізнаність зі світовою літературою демонструє П. Куліш, який вважав англійського письменника талановитим «побутописцем».

Початкова стадія рецепції носила опосередкований характер, де медіатором виступає російська література, бо українська освічена інтелігенція мала можливість читати прозу Ч. Діккенса саме в російських перекладах, які, хоча не були досконаліми, давали загальне враження про плин подій та головних героїв, вражали правдивим зображенням суперечностей суспільства, широкою палітрою гумористичного ефекту – від м'якого гумору до їдкої сатири.

Через політичні причини (Валуєвські циркуляри) центр українського інтелектуального життя зосереджено спершу в Києві, а згодом у Галичині. Багато українських галицьких культурних діячів володіли польською мовою і могли читати зарубіжних класиків у польських перекладах, які видавалися у Варшаві, Кракові, Львові. Немає достовірних фактів, які б свідчили, що українська громадськість читала саме ці переклади Ч. Діккенса, однак польські критичні праці в будь-якому випадку віддзеркалювали певне світобачення літераторів і пересічних читачів щодо творчості англійського романіста, тож можна говорити про опосередкований вплив польської діккенсіани даного періоду на представників української літератури, зокрема І. Франка, який вивчав зарубіжну літературу, писав критичні розвідки та висловлював свої міркування щодо творчості зарубіжних митців. І. Франко визначав роль Ч. Діккенса в становленні англійського реалізму, говорив про нього як одного з найталановитіших західноєвропейських майстрів слова. Йому імпонувала «тенденційність» англійця, який замість соціально-політичних аргументів поширював прогресивні ідеї між людьми художньо-виражальними засобами. Глибоке знання та поцінування І. Франком мистецького доробку Ч. Діккенса не могло не вплинути на подальший розвиток міжлітературної рецепції.

У царині популяризації надбань світової літератури значне місце належить також Лесі Українці. У цьому випадку маємо справу з гендерними рецептивними моделями, оскільки в полі зору теоретичних інтересів поетеси – фемінізм у літературі. Творчість Ч. Діккенса була цікава для письменниці саме в цьому світлі. Леся Українка висловлювала думку, що нові віяння в літературі принесли й відродження жіночого питання в літературі. Вона поділяла жіночі образи світової літератури на певні групи і до однієї з них відносила покірних героїнь Шиллера, Гете, Діккенса, Пушкіна, що мають «почуття людської гідності, яке значно віддаляє їх від ідеалу мовчазної вівці»¹. Світовою літературою цікавився також український письменник Т. Бордуляк, якому імпонувала творчість російських майстрів слова Тургенева, Достоєвського, а особливо англійського письменника Ч. Діккенса.

Критичні відгуки, оцінки, висловлювання І. Франка, Лесі Українки, Т. Бордуляка стали фундаментом для подальшого розвитку англійсько-

¹ Українка Леся. Збір. Тв.: У 12-ти т. – К.: Наукова думка, 1977. – Т.8. – С.78.

українських літературних взаємин XIX – XX ст. Вагомий внесок у вивчення української та зарубіжної літератур зробив О. Білецький. Наукова діяльність ученого була надзвичайно плідною, здатною задавати «клімат» у вітчизняному літературознавстві того часу.

Цікавими зразками критичного сприйняття творів Ч. Діккенса 30-х років XX ст. стали вступні статті до україномовних перекладів його творів. Зокрема, Остап Грицай вперше в українському літературознавстві розглядав доробок Ч. Діккенса в контексті його епохи, проаналізував витoki творчого кредо митця, предметно дослідив питання національних естетичних традицій, зумовлене як особистісно-індивідуальними якостями письменника і його героїв, особливостями їх світовідчуття та суспільними умовами життя.

Літературно-критичні нариси українських літературознавців 30-х років XX ст., які з'явилися з приводу публікації творів Ч. Діккенса, допомагали українському читачеві в розумінні художнього доробку англійського письменника, подавали важливу інформацію щодо генези його романів і творчого методу. Загалом же рецепція доробку Ч. Діккенса згаданого періоду виражалася тільки в поодиноких висловлюваннях українських письменників та літературознавців щодо художньо-творчого методу англійського митця у формі окремих відгуків, а також передмов до видань його творів.

Починаючи з другої половини XX століття з'являються критичні статті, що вміщують детальний аналіз окремих оповідань, романів, творчого доробку загалом. Статті 80-х років, присвячені творчості Ч. Діккенса, вперше порушили проблему рецепції англійського митця українською критикою та письменниками у ряд актуальних питань. Кінець XX – початок XXI ст. знаменується появою у спеціалізованих виданнях із зарубіжної літератури багатьох статей методико-практичного характеру, присвячених вивченню творчості Ч. Діккенса в школах України, що пов'язано із введенням предмету «світова література» в навчальні програми середніх навчальних закладів, а також науковими розвідками сучасної української діккенсіани, зокрема дослідниці Н. Шевчук.

Таким чином, означена нами еволюція демонструє динаміку рецепції критичної думки в Україні, яка на різних етапах змінювалась і залежала від певних чинників розвитку світового літературного процесу.

У другому підрозділі **«Генеза популяризації мистецького доробку й україномовні переклади творів Ч. Діккенса»** досліджується історія перекладів романів та повістей англійського письменника українською мовою. У різний час докладали зусилля до цього Є. Олесницький, І. Белей, Ольга Кривинюк, В. Черняхівська, М. Іванов, Н. Суровцева, М. Сагарда, К. Шмиговський, Ю. Корецький, М. Пінчевський, О. Терех, Р. Доценко.

Спеціальні дослідження показали, що твори Ч. Діккенса, написані у молодому віці значно різняться від «зрілих» романів відповідно до еволюції прозового стилю митця, до зростання його соціального невдоволення, загострення викривального пафосу. Раннім творам письменника властивий оптимізм, розмаїття яскраво типізованих статичних образів-картинок, які торкаються різних

суспільних прошарків, обов'язково з елементами гумору та сатири. Натомість проза «зрілого» митця характеризується багатоплановим, іноді детективним, сюжетом, пронизана песимізмом і зневірою автора.

Віртуально помістивши наявні україномовні інтерпретації творів Ч. Діккенса («Посмертні записки Піквікського клубу», «Олівер Твіст», «Різдвані оповідання», «Домбі і син», «Девід Копперфілд», «Тяжкі часи», «Повість про двоє міст» і «Великі сподівання») в означену схему, бачимо, що здебільшого – це романи та оповідання, написані в першій половині його творчого шляху або ж невеликі за обсягом художні структури. Вважаємо що, перекладачі керувалися перш за все інтересами українських реципієнтів, обираючи цікаві та легкі для розуміння художні зразки письменника, лише подекуди ускладнені двопланово-алегоричним зображенням дійсності, а також зупиняючи свій вибір на «актуальних» творах, («Тяжкі Часи»), що природно вписувалися в ідеологію держави. Іншою причиною саме таких акцентів, як, зрештою, і втрати зацікавлення подібною справою сьогодні є, мабуть, відсутність упевнених у своїх творчих можливостях професіоналів-перекладачів, які змогли б подолати страх перед великими за обсягом творами англійського митця.

У третьому підрозділі **«Художня цінність перекладів К. Шмиговського та Ю. Лісняка роману Ч. Діккенса «Тяжкі часи»** увага акцентується на своєрідності перекладів роману «Тяжкі часи». Цілком очевидно, що різні переклади одного й того самого художнього зразка завжди бажані, оскільки тільки першотвір неповторний, а кожна інтерпретація розкриває його нову грань, допомагає глибше пізнати. Перекладна множинність зумовлюється своєрідністю онтології перекладу: оригінальний художній твір має звичайно одне текстове втілення, тоді як в іншій національній літературі він функціонує в серії перекладів, що є основним способом його існування як явища культури. Саме з цих міркувань наявність двох українських перекладів «Тяжких часів» ми вважаємо вдячним матеріалом для компаративного аналізу. У 1930 році К. Шмиговський вперше переклав українською мовою згаданий роман Ч. Діккенса, другою спробою став переклад Ю. Лісняка 1970-го року. Основним мотивом, яким керувався К. Шмиговський при виборі твору для перекладу, була тема робітничої боротьби, надзвичайно актуальна для молодого радянської держави. Вагомою причиною зосередження уваги Ю. Лісняком саме на цьому творі, на нашу думку, була можливість опори на вдалий досвід попередника з урахуванням його позитивних та негативних моментів.

Порівняльний аналіз різночасових українських перекладів роману Ч. Діккенса «Тяжкі часи» виявляє, що перший з них, який належить перу К. Шмиговського, хоча й не позбавлений естетичної цінності, однак має передусім історико-літературне значення. Натомість переклад Ю. Лісняка значно доповнює українську діккенсіану й знаменує собою якісно новий щабель вітчизняного перекладознавства. Обидві спроби більш-менш цілісно передають образи першотвору, однак інтерпретація К. Шмиговського виконана застарілою як на сьогодні мовою, у ній спостерігаються перекладацькі «відсебеньки» та явище

«буквалізму», зумовлені об'єктивними та суб'єктивними причинами: далекоспорідненістю лінгвістичних структур української та англійської мов, недостатністю досвіду сприйняття зарубіжних культурно-естетичних явищ. Переклад Ю. Лісняка, незважаючи на певні лексико-граматичні трансформації, відтворює діккенсівський стиль письма та «дух» оригіналу, зберігає особливості сюжетобудування й часопросторових вимірів, своєрідності характерології і т. ін.

У другому розділі – **«Категорія комічного в творчості Ч. Діккенса й українській літературі: порівняльно-типологічний аспект»** – твори англійського прозаїка зіставляються з художніми явищами української літератури ХІХ – поч. ХХ ст. у синхронному та діахронному зрізах. Це допомагає виявити загальні закономірності комічного і специфіку функціонування його в різних культурних традиціях. Адже гумор і сатира як соціокультурні і психологічні чинники, є складовими ментальності й духовності англійського та українського народів, водночас універсальні та суто національні явища. Визначення магістральних тенденцій розвитку концепту «комічного» в західноєвропейських, українських, російських поетиках, вивчення теоретичних праць з проблем гумору та сатири (Арістотеля, А. Бергсона, М. Бахтіна, І. Києнка, П. Майдаченка) спостереження над текстовою фактурою досліджуваних творів дає можливість судити про спільне та відмінне у використанні засобів гумору і сатири.

У підрозділі **2.1. «Природа сміху в романах Ч. Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу» та Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський»** типологічно зіставляються романи Ч. Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу» та Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський». Такий підхід видається нам, слухним і правомірним, адже в обох авторів близьке розуміння комічного і шляхів його досягнення. У ході компаративного зіставлення з'ясовано, що гумор англійського письменника в романі «Посмертні записки Піквікського клубу» та українського прозаїка в «Панові Халявському» заснований на традиціях «шахрайського» роману ХVІ ст. (комічне бачення дійсності, пригоди-мандри країною, що дає змогу створювати загальну картину суспільства) та авантюрно-сатиричного просвітницького роману ХVІІІ ст. (гумористичне, гротескне, карикатурне зображення аристократії). У своїх наступних творах Ч. Діккенс поступово набиратиме реалістичної палітри, дедалі відходячи від авантюризму ХVІІІ століття, водночас творчий метод українського майстра слова – стильовий синкретизм, де просвітительський реалізм є одним із елементів поряд із класицизмом і сентименталізмом. Звісна річ, те, що для української літератури було значним досягненням, для англійської – традиційним підґрунтям для впевненого прориву вперед до вдосконалення літературних канонів.

Комічний ефект витікає з авантюрних ситуацій, об'єктивного гумору, при якому авторське ставлення відверто не виявлено, тобто носить приховану форму, описані події можуть смішити читача і тоді, коли самі герої не сміються. Образи героїв схожі на театральні маски низького, комічного сценічно-вуличного жанру (фарс, пантоміма, бурлеск). Притаманний обом митцям ігровий, обрядовий гумор втілюється в кожного по-своєму: Ч. Діккенс здебільшого вдається до застосування

фарсу, тоді як у Г. Квітки-Основ'яненка переважають фарсові ситуації підсилени дотепом. Гумор – загальнолюдський феномен, притаманний усім літературам, однак у конкретних виявах він глибоко національний. Загальні закони гумористичного світовідчуття в англійського та українського письменників визначаються специфічними рисами ментальності, соціальним і політичним устроєм країн, які вони представляли, їх історичним розвитком, культурними традиціями і т. ін.

2.2. «Різдвяна сміхова культура в оповіданні Чарлза Діккенса «Різдвяна пісня у прозі» та повісті Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом». Схожість творчої манери письма Ч. Діккенса й М. Гоголя не викликає сумніву, про що дослідники вже неодноразово писали. Д. Урнов навіть виділяє окремих гоголево-діккенсовий тип розповідно-стилістичної манери. Суть його зводиться до того, що перед читачем ніби оживає художній світ.

За правомірність включення М. Гоголя до історії української літератури вже віддавна ведеться наукова дискусія. До осмислення творчості М. Гоголя звертались Олена Пчілка, М. Грушевський, М. Драгоманов, Є. Маланюк, Ю. Барабаш, Г. Грабович, О. Нахлік та ін. Зв'язок митця з Україною безперечний, про що свідчать його біографічні факти та художній доробок. М. Гоголь увібрав у себе творчий дух України кінця XVIII – поч. XIX ст., по-різному вплинув на російську і українську літератури та неоднозначно сприймався двома суспільно-естетичними традиціями.

Яскравим прикладом типології сміхової культури можуть слугувати оповідання «Різдвяна пісня в прозі» Ч. Діккенса та повісті «Ніч перед Різдвом» М. Гоголя. Філософія радості, фейерія Різдва, поєднання фантастичного та реального, відтворення святкових обрядів і звичаїв – їхня спільна тематика. Контрасти тональності оповіді, комічні висловлювання, жарти – усі ці композиційні прийоми до останньої сторінки тримають читача в стані напруженого інтересу. Комічне в митців виступає як самостійний і усвідомлений принцип художньої творчості. Водночас у відзначених творах активуються засоби гротеску, фантастики, що задає їм казково-феєричного емоційного забарвлення. Відтак обидва автори виявляють внутрішню тенденцію до архетипних, універсальних формул, вони «переливають» міф у літературу, яка внаслідок цього засвоює найсуттєвіші прообрази, наснажується міфологічною і ритуальною часовістю, втілює сакрально-магічні функції. Ч. Діккенс і М. Гоголь – міфотворці мистецької моделі світу, яка подається через фантастику, казковість.

2.3. «Художні особливості сатири у романі Ч. Діккенса «Тяжкі часи» та повісті Леся Мартовича «Забобон». Сатира – непримиренне, гнівне висміювання негативних явищ, специфічний спосіб художнього відтворення дійсності, згідно з яким відбувається переосмислення об'єкта зображення, – аж до його цілковитого несприйняття, адже він небезпечний для людини та суспільства. Наявність спільної проблеми в романі Ч. Діккенса «Тяжкі часи» та повісті Леся Мартовича «Забобон» – невдоволення робітників та селян, що виливається в певні форми боротьби, – дає підставу порівняти ці художні величини й з'ясувати

певні закономірності сатиричного відтворення дійсності. Обом авторам властиве змалювання широкого соціального тла, гротескне зображення негативних персонажів, де якусь певну портретну ознаку чи рису характеру їх носія чітко виокремлено й гіперболізовано, щоб загострити на них увагу та підкреслити нищу сутність. Сатира порівнюваних творів спрямована на заперечення об'єкта висміювання, адже він не збігається з ідеалом митця. Безжальний, гнівний сатиричний сміх націлений на «знищення» негативних сил, соціально чужих автору, що рівночасно дає дорогу позитивному, прогресивному.

Третій розділ – **«Модель «дитина і світ» у контексті творчості Ч. Діккенса й українських письменників (Т. Шевченка, І. Франка, В. Винниченка)»** – присвячений висвітленню проблеми формування всебічної особистості у контексті англо-українських літературних взаємин. Принцип онтологічного моделювання закладений у самому понятті «література» від початків функціонування художнього слова. Набір універсалій «людина і світ», «дитина і світ» з кожною епохою складають щораз інші комбінації, одвічна проекція цієї моделі в кожного конкретного автора позначена оригінальністю, самобутністю, безпосередньо виявляється у художньому творі.

У підрозділі **3.1. «Типологічні особливості художнього втілення проблеми становлення обдарованої особистості в романі «Девід Копперфілд» Ч. Діккенса та повісті «Художник» Т. Шевченка»** порівнюються під означеним кутом зору роман Ч. Діккенса «Девід Копперфілд» та повість Т. Шевченка «Художник». Зіставлення виявляє, що обидва твори становлять жанровий симбіоз, складовими частинами якого є автобіографічність та морально-етична концепція становлення особистості в романі виховання (Bildungsroman), який простежує розвиток гармонійного характеру людини. Узагальнення життєвих фактів досягається поєднанням дійсного та уявного, що трансформується в художні образи. Предмет зображення – діалектика естетично багатого світу художньо обдарованої натури та сіра буденщина, пошуки творчої особистості свого місця в світі. Постать головного героя виступає інтегральним центром сюжету, навколо якого локалізується конфлікт. Основна тема – динаміка еволюції особистості. Усе це дає підставу стверджувати типологічну спорідненість аналізованих творів. А зважаючи на те, що Т. Шевченко читав та високо оцінював автобіографічний твір Ч. Діккенса, можна говорити про процеси творчого переосмислення на основі внутрішніх законів розвитку, коли засвоюються інонаціональні елементи інших літературно-художніх систем.

3.2. «Естетичне осмислення проблеми освіти в романах Ч. Діккенса «Ніколас Нікклбі», «Девід Копперфілд» та оповіданнях І. Франка «Отець-гуморист», «Schönschreiben» (у типологічно-порівняльній площині)». Існуючі психолого-педагогічні теорії: ідея вільного наслідування природи (Ф. Рабле); вчення про цілеспрямоване формування особистості, де розум представлено як *tabula rasa* – чисту дошку, на якій досвід пише свої письмена (Д. Локка); біологічний напрям, представники якого вважають, що люди від природи народжуються добрими чи злими (М. Монтессорі, К. Лоренц, Е. Фромм);

соціологічна течія, адепти якої надають перевагу у вихованні впливу домашнього середовища (Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро); біосоціологічна доктрина, згідно з якою психічні процеси мають біологічну природу, а здібності особистості набуваються як явище соціальне (Д. Шаттлеворт) відбивають еволюцію поглядів мислителів щодо проблеми гармонійного, всебічного розвитку особистості. В згаданих творах Ч. Діккенс й І. Франко також порушують проблему освіти, виявляють невдоволення щодо тогочасних методів виховання, з викривальною силою зображують образи освітян, що втілюють руйнівну негативну силу суспільства.

Компаративний аналіз «дитячих» творів англійського та українського письменників демонструє їхню схожість на тематичному рівні: жорстокі тиранівчителі калічать чисті дитячі душі, дискомфорт неординарних особистостей серед принизливої шкільної дійсності, знаходження відради в уявному, вигаданому світі і т. ін. Рівночасно можна говорити про спільність засобів розкриття проблематики: промовиста зовнішність унаочнює внутрішню сутність героїв, а портрети негативних персонажів наділені загостреними, гіперболізованими рисами, що підкреслюють їхню жорстокість. Портрет слугує засобом характеротворення, типологізації, індивідуалізації.

3.3. «Психологічні засоби характеротворення дитячих образів у творчій спадщині Ч. Діккенса та В. Винниченка (на матеріалах романів «Олівер Твіст», «Домбі і син», «Холодний дім» та оповідань «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник», «Ой випила, вихилила»)). Теоретичною основою до осмислення даного явища стали монографії Л. Гінзбург, І. Денисюка, А. Єсіна, А. Ієзуїтова, М. Кодака, Ф. Фащенко, в яких подано визначення художнього психологізму, розглянуто різні форми та засоби його вираження.

Світ дитини у творах Ч. Діккенса та В. Винниченка – це насамперед її внутрішній світ, який, зрозуміло, не може існувати поза зовнішніми, соціальними обставинами, бо саме середовище, у якому живе особистість, впливає на її характер, психічний стан і відповідні йому реакції, дії, рефлексії. Не викликає сумніву, що Ч. Діккенс вперше в історії світової літератури розкрив духовний світ дитини. Типологічний аналіз творів Ч. Діккенса та В. Винниченка засвідчив, що засоби образотворення у них різні. Англійський романіст зображує психологічну сутність, настрій маленьких героїв безпосередньо через їхні висловлювання, монологи та власний авторський коментар (така форма психологізму називається зображенням «зсередини» і є «прямою»). Значно багатший арсенал художніх прийомів застосував український прозаїк: він не говорить прямо про душевний стан дітей, а робить це опосередковано, через зображення їхніх вчинків, рухів, жестів, вираз очей, міміку, погляди і т. ін., тобто ніби «ззовні», даючи змогу читачеві самому робити висновки. У цьому випадку типологічні відмінності спричинені належністю митців до різних літературних епох і різножанровістю порівнюваних творів. Художній психологізм є концептуальним і характеротворчим елементом поезики прозових творів продуктивним у розкритті не тільки внутрішнього світу героя, а й стану в процесі зіткнення із зовнішнім світом.

У **Висновках** узагальнено результати дослідження.

Важливе значення для вивчення рецепції творчості Ч. Діккенса в Україні має аналіз літературно-критичної думки. Це дозволило систематизувати наявний матеріал з даного питання, синхронно та діахронно розглянути зміст і характер сприйняття українською літературою здобутків англійського митця в залежності від стану філологічної науки, змін у соціально-політичному житті суспільства. Доля творчої спадщини Ч. Діккенса в українській літературі змінювалась на різних етапах і залежала від суспільно-історичних, літературних, психологічно-індивідуальних чинників розвитку, була опосередкованою чи безпосередньою, більшою чи меншою мірою інтенсивна. Українські критики брали до уваги такі ідейно-естетичні принципи, як гуманістичний пафос творчості Ч. Діккенса (ідейна сфера), оригінальність на рівні тематики, сюжетно-композиційних структур, жанрології, стильової виразності (естетичні виміри).

Спостереження над перекладами художньої спадщини англійського романіста свідчать, що тільки деякі твори Ч. Діккенса були перекладені українською мовою. У відборі текстів для інтерпретацій перекладачі керувалися, по-перше, соціально-політичним критерієм, тобто зверталися до творів, які були актуальними сучасної їм дійсності, і, по-друге, запитом читацької аудиторії: зосереджували увагу переважно на порівняно невеликих за обсягом романах чи оповіданнях, тільки почасти ускладнених двоплановою, алегоричною побудовою, тобто легкі для сприйняття.

Діахронна множинність українських перекладів К. Шмиговського та Ю. Лісняка діккенсового роману «Тяжкі часи» свідчить, що наявність кількох іншомовних відтворень одного оригіналу дуже корисна і наближує читача-реципієнта до першозразка. Індивідуальна манера письма автора виявляється у таких складних формах як жанр, композиція, слововживання. Все це реалізується в художній структурі оригіналу, що є органічною цілісністю, системою, а не сумою елементів, не механічним сполученням складників. Можна з впевненістю сказати, що обидва перекладачі зуміли зберегти ідейно-образну структуру першоджерела, незважаючи на певні відхилення й неточності.

Проведений компаративний аналіз творчості Ч. Діккенса та Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Франка, Леся Мартовича, В. Винниченка засвідчує, що подібність художніх явищ різних національних, культурних традицій, здебільшого пояснюються історико-суспільними, літературними і психологічно-типологічними відповідностями (згідно з термінологією Д. Дюришина) світового мистецького процесу. При порівнянні творчості Ч. Діккенса та Г. Квітки-Основ'яненка мова не може йти про будь-які зв'язки, український автор творив раніше, ніж англійський, а можливість знайомства останнього з творчим доробком першого виключена, адже український митець був представником народу, який донедавна не мав своєї державності, тому не міг представляти своїх письменників у світі. Опосередкованого впливу творів Ч. Діккенса зазнала художня спадщина М. Гоголя, Т. Шевченка, І. Франка, які, як свідчать факти, були знайомі з творами

англійського романіста. Можливість міжлітературних контактів Ч. Діккенса з Лесем Мартовичем та В. Винниченком можна тільки припустити, оскільки не знайдено жодного підтвердження про це. Проте, на нашу думку, цілком ймовірно, що українські письменники були ознайомлені із творчою спадщиною всесвітньо відомого англійського прозаїка. Таким чином, виявлені типологічні «збіги» говорять про близьку векторність розвитку порівнюваних літературних явищ, а водночас, вони були зумовлені національними, соціально-психологічними та індивідуально-творчими чинниками, типологічні відмінності можна поцінувати як оригінальні риси. Відтворення взаємозв'язків між Ч. Діккенсом та українською літературою слугує моделюванню історико-літературного процесу, зокрема тієї її частини, яка називається англійсько-українськими взаєминами та ще раз переконливо доводить, що кожна національна література – інтегральний і живий складник універсальної художньо-мистецької скарбниці.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях:

1. Типологічні особливості автобіографічних творів (на матеріалі повісті «Художник» Т. Шевченка та роману «Девід Копперфілд» Ч. Діккенса) // Наукові записки. Серія: Літературознавство. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – Вип. 9. – С. 209—216 (0,7 др. а.).
2. Різдвяна тематика в оповіданні Ч. Діккенса. «Різдвяна пісня у прозі» та повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдом» // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Випуск 6. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – С. 174—181(0,7 др. а.).
3. Художнє втілення дитячих образів у творчій спадщині Ч. Діккенса та В. Винниченка (на матеріалах романів «Олівер Твіст», «Домбі і син», «Холодний дім» та оповідань «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник», «Ой випила, вихилила») // Зарубіжна література. – К.– 2004. – №3. – С.14-17 (0,4 др. а.).
4. Творчий підхід Ч. Діккенса й І. Франка щодо порушення проблем освіти у романах «Ніколас Нікклбі», «Девід Копперфілд» й оповіданнях «Отець-гуморист», «Schцnschreiben» (у типологічно-порівняльній площині) // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Житомир. – 2004.– С.223-227 (0,5 др. а.).
5. Діалектика типово-загального та своєрідно-індивідуального у творчому доробку Ч. Діккенса та Т. Бордуляка (на матеріалі англійської повісті «Дзвони» та українських оповідань «Дай, боже, здоровля корові!», «Жура», «Для хорого Федя») // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць / Упоряд. М. Х. Гуменний. – К.: «Твім інтер», 2004. – Вип. 17. – С. 33-41(0,9 др. а.).
6. Художні особливості сатири у романі Ч. Діккенса «Важкі часи» та повісті Леся Мартовича «Забобон» (спроба типологічного порівняння) // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: Зб. наук. праць факультету лінгвістики

- Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету. – 2004. – Вип.8. – С. 161-171 (0,9 др. а.).
7. Спільні мотиви романів Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський» та Ч. Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу» // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. – Ужгород, 2005. – С. 37- 42 (0,5 др. а.).

Інші публікації:

- Художні особливості сатири у романі Ч. Діккенса «Важкі часи» та повісті Леся Мартовича «Забобон» (спроба типологічного порівняння) // Нова філологія. – 2002. — № 1 (12). – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – С. 225-227 (0,2 др. а.).

АНОТАЦІЯ

Богачевська Л. О. Чарлз Діккенс і українська література: проблеми рецепції та типології. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007.

Дисертація присвячена осмисленню творчості Ч. Діккенса в контексті англійсько-українських взаємин ХІХ – ХХ століття. Здійснюється аналіз рецепції художнього доробку англійського романіста українською літературно-критичною думкою, простежується історія україномовних перекладів прози письменника, досліджуються різночасові інтерпретації «Тяжких часів» Ч. Діккенса. Типологічні зіставлення художнього доробку англійського автора з творами представників української літератури ХІХ – поч. ХХ (Г. Квітки-Основ'яненка, М. Гоголя, Леся Мартовича, Т. Шевченка, І. Франка, В. Винниченка) свідчать про спільні та відмінні риси застосування прийомів і засобів гумору, сатири та творче засвоєння майстрами слова «моделі «дитина і світ», що виникають завдяки соціально-типологічним, літературно-типологічним, психолого-типологічним сходженням.

Ключові слова: рецепція, переклад, типологія, категорія комічного, психологізм.

АННОТАЦИЯ

Богачевская Л. О. Чарльз Диккенс и украинская литература: проблемы рецепции и типологии. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05 – сравнительное литературоведение. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2007.

Диссертация посвящена осмыслению творчества Ч. Диккенса в контексте англо-украинских литературных связей ХІХ – ХХ веков. Осуществляется анализ рецепции художественного наследия англійського романіста української критической мыслью, прослеживается история украинских переводов прозы

писателя. Типологические сопоставления художественных произведений английского мастера слова с наследием представителей украинской литературы XIX – начала XX веков (Г. Квитки-Основьяненко, Н. Гоголя, Леся Мартовича, Т. Шевченка, И. Франка, В. Винниченка) обнаруживают общие и различные черты на уровне пафоса и проблематики. Общие и различные черты возникают благодаря социально-типологическим, литературно-типологическим, психолого-типологическим схождениям.

Ключевые слова: рецепция, перевод, типология, категория комического, психологизм.

SUMMARY

Bohachevska L. O. Charles Dickens and Ukrainian literature: the problem of reception and typology. – Manuscript.

The thesis for the scholarly degree of Candidate of Philology in specialty 10.01.05 – Comparative Literary Studies. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. – Ternopil, 2007.

The scientific paper is devoted to a new estimation of Ch. Dickens creative works in the context of the English-Ukrainian literary relations of the XIX – XX centuries. The reception of the English novelist's heritage by the Ukrainian critical thought is analyzed, the history of the Ukrainian translations of Ch. Dickens' prose is traced, and the different time interpretations of his «Hard Times» are investigated. Common and different features on tone and problematic level are revealed by means of typological comparison of English writer's literary creations with those of the Ukrainian prose representatives of XIX – beginning of XX centuries, such as H. Kvitka-Osnov'yanenko, M. Gogol, Les Martovych, T. Shevchenko, I. Franko, V. Vynnychenko.

The evolutions process of the Ch. Dickens artistic works adaptation by Ukrainian literature was dynamic and at different stages it depended on the literary, social-political and psychological factors. Sometimes reception was intensive but there was a period of its suspension. At first the reception had an indirect character (through the Russian literature) but gradually it acquired direct contacts. Initial isolated expressions by Ukrainian scientists and writers changed into complicated successive theoretical thoughts rendered in literary-critical articles and monographs.

The diachronic plurality of K. Shmyhovsky's and U. Lisnyak's Ukrainian translations of the Dickens' novel «Hard Times» proves that several renderings of the original into foreign language is useful and gives better understanding to the reader. The individual way of decoding the original sometimes impresses by unusual lexical units. In spite of the improvisation in certain places of the text, the sense of the original is freely rendered by means of the Ukrainian language. We can state that both translators preserved the structure and the «spirit» of the English text, though there were some inaccuracies and slight transformations, but it is necessary to notice that K. Shmyhovsky's translation is carried out by update language and plays the historic-literary role, while U. Lisnyak's translation is an important acquirement of the world's

artistic heritage and presents Ukrainian literature in the context of the European literary process.

The comparative-typological analysis shows that in spite of some external ties between the Ch. Dickens novels and short stories of the Ukrainian writers literary creations the common and different features appeared owing to social-typological, literary-typological, psycho-typological conjunctions (by D. Duryshyn). Rendering of such interrelations between Ch. Dickens works and Ukrainian prose serves as the modeling of the literary process, particularly that part of it which is called the English-Ukrainian ties, and proves that every national literature is the integral and alive constituent of the universal artistic heritage.

Key word: reception, translation, typology, the category of comic, psychologism.

Підп. до друку 29.01.2007 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура “Times New Roman”. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. . Віддруковано на різнографі.

76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57
Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
від 12.12.2006 серія ДК 2718*